

งานสร้างสรรค์นิทรรศการชั่วคราว เรื่อง
“พ่อค้า – อาวุธ - สงคราม : 500 ปีแห่งความสัมพันธ์โปรตุเกส-สยาม”

หลักการและเหตุผล

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ นอกจากจะสร้างสรรค์นิทรรศการถาวร เรียงความประเทศไทย แล้วยังนำเรื่องราวที่ได้เปิดประเด็นไว้ในนิทรรศการถาวรดังกล่าวมาขยายความต่อในมุมมองใหม่ๆ เพื่อให้ผู้เข้าชมหรือผู้ที่สนใจได้ร่วมกันขบคิดต่อยอด ซึ่งเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ต่อไป โดยในช่วงที่ผ่านมาสถาบันฯ ได้จัดทำ กิจกรรมส่งเสริมและต่อขยายองค์ความรู้ในรูปแบบต่างๆ อาทิ กิจกรรมประกอบนิทรรศการ กิจกรรมการศึกษา และที่ทำต่อเนื่องมาเป็นประจำทุกปีคือ นิทรรศการชั่วคราว ซึ่งในแต่ละปีนั้นได้กำหนดรูปแบบเนื้อหาการนำเสนอแตกต่างกันไป เพื่อให้ผู้เข้าชมนิทรรศการได้รับรู้หรือนำความรู้ที่ได้จากการชมนิทรรศการไปต่อยอดความรู้ได้รวมทั้งแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เข้าไปในตัวด้วย โดยนิทรรศการชั่วคราวจะเน้นให้ผู้เข้าชมสามารถเรียนรู้อย่างสนุกสนาน สืบค้น ค้นคว้า ทั้งจากตัวนิทรรศการและองค์ความรู้ต่อจากห้องสมุดของสถาบันฯ

โดยส่วนมากสถาบันฯ จะนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และเรื่องราวของผู้คนในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ หรือที่เรียกกันว่ายุคสุวรรณภูมิ การก่อเกิดรัฐต่างๆ จนพัฒนามาถึงยุคสยามประเทศ หรืออยุธยา จวบจนมาเป็นประเทศไทยในปัจจุบัน ผ่านการตีความและการนำเสนอรูปแบบใหม่ บางครั้งอาจจะเป็นประเด็นปลีกย่อยที่ไม่เคยมีการนำเสนอ หรือหยิบยกเอาประเด็นที่สังคมมองข้ามมานำเสนอเพื่อกระตุ้นเตือนให้ผู้เข้าชมนิทรรศการระลึกถึงสิ่งนั้นที่มองข้ามผ่าน เช่น นิทรรศการชั่วคราว เครื่องรางของขลัง ปรากฏการณ์อินทเรนดีไม่เว้นวรรค หรือ know –how ชาวนาฯ เป็นต้น

เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของการเข้ามาของชนชาติโปรตุเกสที่มีความเกี่ยวข้องกับดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประเทศไทยปัจจุบัน เป็นประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และสยามประเทศ ห้าร้อยปีที่ผ่านมาชนชาติโปรตุเกสได้เข้ามาสร้างความสัมพันธ์กับสยามประเทศ โดยเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญ มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าที่หาได้ในราชอาณาจักรราชธานี งามช้าง หนังกวาง ดีบุก ปรอท ไม้กฤษณา ไม้ฝาง เครื่องเทศต่างๆ ฯลฯ ชาวโปรตุเกสเมื่อเดินทางเข้ามาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขณะนั้น สยามประเทศเป็นราชอาณาจักรที่มีอิทธิพลและอำนาจมากที่สุดในคาบสมุทรอินโดจีน โปรตุเกสจึงพยายามที่จะหาพันธมิตรเพื่อต่อต้านอำนาจของมุสลิมในคาบสมุทรมาเลย์โดยเฉพาะที่มะละกา โดยหวังทำการค้ากับสยามจึงมีการส่งทูตมาเจริญสัมพันธไมตรีกับกรุงศรีอยุธยา ในระยะต่อมาโปรตุเกสเข้าใจว่า สยามไม่ได้เป็นอาณาจักรที่ทรงแสนยานุภาพดังที่คาด ทั้งการค้าก็ไม่ได้ผลกำไรกับการค้าเอกชนมากเท่าที่ควร โปรตุเกสจึงปล่อยพ่อค้ารายย่อยดำเนินกิจการต่อ อีกส่วนหนึ่งได้เป็นผู้แทนโปรตุเกสที่อยู่ในกรุงศรีอยุธยา

แม้ว่าโปรตุเกสจะไม่ใช่อาณาจักรแรกที่เข้ามาสู่สยาม เนื่องจากชาติอื่นๆ เข้ามามาก่อนหน้านั้นแล้ว แต่โปรตุเกสเป็นต่างชาติชาวยุโรปชาติแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานและสร้างสัมพันธ์ไมตรีอย่างเป็นทางการกับกรุงศรีอยุธยา และแม้ว่าโดยรวมแล้วความสัมพันธ์ของชาวโปรตุเกสกับขุนนางสยามจะไม่ราบรื่นนัก

โดยเฉพาะเรื่องการค้าขาย แต่ชาวโปรตุเกสไม่ได้เข้าไปก้าวก่ายเรื่องยุ่งยากภายในกรุงศรีอยุธยา เพียงมุ่งเน้นเรื่องการขายและช่วยในเรื่องการสงครามตลอดมาจนเสียกรุงศรีอยุธยาในปีพ.ศ. 2310

การรับรู้เรื่องราวความสัมพันธ์ของโปรตุเกสและสยามของคนไทยในปัจจุบันนั้น ค่อนข้างจะอยู่ในวงจำกัด อันอาจจะเนื่องมาจากการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของไทยค่อนข้างอยู่ในวงวิชาการ ดังนั้นในวาระครบรอบห้าร้อยปีแห่งความสัมพันธ์ของชนชาติโปรตุเกสและสยามประเทศ จึงเห็นสมควรหยิบยกเอาประเด็นประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างโปรตุเกสและสยามมานำเสนอในรูปแบบนิทรรศการชั่วคราว ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงพื้นหลังของโปรตุเกสและสยามประเทศเมื่อ 500 ปีที่ผ่านมา ที่แสดงออกมาในรูปแบบศาสนาความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรมที่หล่อหลอมรวมกันระหว่างโปรตุเกสและสยามกลายเป็นมรดกสืบทอดมาถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นการเสนอให้ผู้ชม โดยเฉพาะเยาวชนและบุคคลทั่วไป ได้รับรู้ เรียนรู้เกี่ยวกับพื้นหลังความสัมพันธ์ของชนชาติโปรตุเกสกับสยามประเทศ
2. เพื่อสร้างสรรค์นิทรรศการชั่วคราวที่ตอบสนองปรัชญาของสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ และสร้างสรรค์รูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ด้วยการตีความในรูปแบบใหม่
3. เพื่อแสดงถึงรูปแบบศิลปวัฒนธรรมที่หล่อหลอมระหว่างโปรตุเกสและสยามประเทศ
4. เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบ Discovery Museum ผ่านการจัดแสดงนิทรรศการชั่วคราว อันจะนำไปสู่การกลับมาเยี่ยมชมมิวเซียมสยามอีกครั้งของผู้ชมที่ได้ชมนิทรรศการถาวรแล้ว หรืออาจเป็นการกระตุ้นให้เกิดผู้ชมใหม่ๆ ของมิวเซียมสยามได้

กลุ่มเป้าหมาย

- ประกอบด้วย
1. กลุ่มเด็กและครอบครัว
 2. เยาวชน นักเรียน นิสิตนักศึกษา
 3. บุคคลผู้สนใจทั่วไป

วิธีการดำเนินการ

1. ที่ปรึกษา เจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการ และเจ้าหน้าที่งานมิวเซียมสยามของ สพร. ร่วมกันค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อนำมาระดมความคิดในการสร้างสรรค์และพัฒนากรอบของเนื้อหา จนได้โครงเรื่อง (Storyline) ที่เหมาะสม
2. จัดหาวัตถุดิบของอันเกี่ยวเนื่องกับเนื้อหาและโครงเรื่องที่ได้ เพื่อนำมาจัดแสดงในนิทรรศการ
3. จัดทำบทนิทรรศการ โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการ โดยที่ปรึกษาให้คำแนะนำ
4. จัดจ้างผู้ออกแบบนิทรรศการ ประกอบด้วยงานโครงสร้าง งานกราฟิก งานโมเดล งานสื่อภาพและเสียง งานสื่อภาพยนตร์ งาน Animation งาน Interactive และงานไฟฟ้าแสงสว่าง

5. ดำเนินการก่อสร้าง/ผลิต/ติดตั้งงานโครงสร้าง งานกราฟิก งานโมเดล และงานไฟฟ้าแสงสว่าง ตามแบบก่อสร้างที่ได้ จนแล้วเสร็จ และส่งมอบงาน รวมทั้งรื้อถอนเมื่อนิทรรศการจัดแสดงแล้วเสร็จ

6. จัดจ้างเพื่อออกแบบและผลิต/ติดตั้งสื่อ Interactive, Animation, สื่อภาพยนตร์ และงานระบบเสียง จนแล้วเสร็จ และส่งมอบงาน

7. จัดจ้างเพื่อจัดทำงาน Virtual Exhibition

สถานที่จัดนิทรรศการ

ห้องจัดนิทรรศการชั่วคราว และ ห้องพิพิธเพลิน 1 ภายในพื้นที่มิวเซียมสยาม สถาบันพิพิธภัณฑการเรียนรู้แห่งชาติ เลขที่ 4 ถนนสนามไชย แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

ระยะเวลาดำเนินการ

กุมภาพันธ์ – เมษายน 2555 โดยแบ่งระยะเวลาการดำเนินการเป็น 3 ช่วงคือ

1. ระยะเวลาการเตรียมการ ตุลาคม 2554
2. ออกแบบและก่อสร้างนิทรรศการ พฤศจิกายน 2554-มกราคม 2555
3. ระยะเวลาจัดแสดงนิทรรศการ 16 กุมภาพันธ์ 2555 – 29 เมษายน 2555 (3 เดือน)